

Brez dvoma je avtorici uspelo odgovoriti na temeljno vprašanje — degradacija geografskega okolja v izbranih onesnaženih slovenskih mestnih območjih postopoma postaja eden od dejavnikov diferenciacije pokrajine. V celoti gledano se je jasnejša diferenciacija, pogojena z degradacijo okolja, oblikovala predvsem pri celjski in trboveljski mestni pokrajini. Vendar se je v vsaki od obravnavanih pokrajin dejansko pojavil nekako svojstven odnos do okolja. Zlasti je ilustrativen pasiven, strpen odnos Trboveljčanov do degradiranega okolja, kar je v veliki meri posledica velikega deleža zaposlenih anketirancev (in njihovih sorodnikov) v podjetjih, ki hkrati najbolj onesnažujejo njihovo bivalno okolje.

Izobrazbena in zaposlitvena sestava anketiranega prebivalstva je med vsemi prebivalstvenimi kazalci najmočnejše vplivala na odnos do okolja. Bolj izobraženi so namreč stvarneje ocenjevali spremenjeno onesnaženost zraka, hkrati pa opozarjali tudi na lasten prispevek pri zimskem kurjenju.

Analiza anketnih odgovorov v najbolj onesnaženih slovenskih krajih je opozorila tudi na relativno nizko ekološko zavest prebivalcev. Kaže, da so dosedanje ekološke sanacije spodbudile predvsem gospodarske in tehnološke zahteve, veliko manj pa pritiski domačinov. Ekološka (okoljska) ozaveščenost je torej dokaj šibka in je podrejena reševanju osnovnih eksistenčnih vprašanj. V primerjavi s prejšnjimi raziskavami ljudje zaradi slabih gospodarskih in socialnih razmer danes prizanesljiveje ocenjujejo degradirano okolje kot pred desetimi leti. Ker se okoljska zavest zvišuje tudi z izobrazbo, se ob tem kaže ne le pomen okoljske vzgoje, temveč tudi splošne izobrazbe, ki omogoča širše razumevanje vzrokov onesnaževanja in njihovih posledic.

Dušan Plut

Bogdan Badovinac, Drago Kladnik, Jože Volfand:

Savinjsko–Celje–Velenje od A do

Priročnik za popotnika in poslovnega človeka*

Murska Sobota 1997: Pomurska založba, 312 str. in 42 str. poslovno-reklamnih sporočil, ISBN 86-7195-235-5

V uveljavljeni in čedalje bolj priljubljeni zbirki Pomurske založbe "Slovenija total" je izšel sedmi zvezek, ki prikazuje Posavinje. V njem so predstavljene pokrajine in ljudje z vsemi njihovimi posebnostmi in značilnimi potezami. Bolj kot kjerkoli drugje na Slovenskem so se na obravnavanem območju izoblikovali trije samosvoji pokrajinski tipi z neštetimi vmesnimi prehodi, ki poudarjeno osvetljujejo značilnosti in svojstva alpskega, predalpskega in supbanonskega sveta. In v vsakem izmed njih so

Pri nastajanju knjige so s posameznimi prispevki sodelovali: Ljerka Godiel, Tanja Hohnec, Alenka Kolšek, Franc Kebevšek in Alenka Vogrin. Večino fotografij je posnel M. Garbajs, karte pa izdelal Geodetski zavod Slovenije.

razpoznavno zarisani pokrajinski in gospodarski potenciali ter duhovno-ustvarjalni dosežki in njihove posledice, ki se zrcalijo v podobi kulturne pokrajine ter v bogastvu naravne in kulturne dediščine.

Pokrajine med Savinjskimi Alpami in Posoteljem ter južnim Pohorjem in Zassavjem so polne neprecenljivih pokrajinskih privlačnosti, ki vabijo ljudi od blizu in daleč v vseh letnih časih. V knjigi so z besedami in barvnimi fotografijami prikazane glavne pokrajinske, gospodarske, naselbinske in kulturno-zgodovinske posebnosti in znamenitosti Posavinja. Najobsežnejši je drugi del vodnika (str. 57–312). Celotna vsebina je strnjeno podana v 121 geslih, ki so namenjena opisom posameznih predelov, pokrajin in njihovih sestavin, gospodarskih in drugih dejavnosti, ki so pomembni za popotnika, turista in obiskovalca. Navedena sta skoraj celotna podoba in sistem pokrajinske infrastrukturne opremljenosti Posavinja in njegovega zaledja, kar predstavlja enega izmed osnovnih pogojev za usklajeno in uspešno turistično ponudbo posameznega kraja ali območja. Med stvarnimi gesli jih je kar 43 namenjenih predstavitev središčnih in vodilnih naselij ter njihovemu celotnemu zalednemu naselbinskemu omrežju. V tem sklopu je podana podoba vseh 612 naselij v Posavinju, kar daje knjigi dodatno veljavo in vsakdanjo uporabno vrednost.

Tudi v najnovejši knjigi zbirke "Slovenija total" so poudarjeno, s samostojnimi stvarnimi gesli, osvetljene nekdanje in današnje gospodarske (hmeljarstvo, pivovarstvo, planšarstvo, splavarstvo, spravilo in plavljenje lesa, žagarstvo, premogovništvo, zlatarstvo idr.), kulturne (gledališče, muzeji), zgodovinske (Celjski grofje oz. knezi), stavbarske (gradovi in samostani) in druge značilnosti ali posebnosti (npr. zdravilišča, celjski sejem, planinstvo s postojankami itd.). Z njimi so pregledno zarisani pokrajinska podoba in njene sočasne razvojne težnje kakor tudi njene celostne ponudbeno-privlačnostne zmogljivosti. To so tiste dragocene in svojstvene pokrajinske oznake, ki dajejo posameznim predelom in območjem samosvoje fiziognomske značilnosti in poteze. V njih so udejanjene pretekle oblike kakor tudi ves današnji gospodarski utrip in vse druge oblike vsakdanjega načina življenja in dela ljudi.

Knjiga "Savinjsko–Celje–Velenje" nam ponuja obilo dragocenih spoznanj in informacij o ljudeh in pokrajinah v Posavinju. Kljub odličnosti posameznih prispevkov, ki so zajeti v stvarnih geslih, pa je vendarle treba opozoriti na nekatere pomanjkljivosti, napake ali spodrsiljaje. Savinjsko je umetno pokrajinsko ime za Posavinje, ki je uveljavljeno in strokovno določljivo. Domačini in strokovnjaki poznajo Šaleško dolino in ne kotline (str. 240). Mozirske planine so del Golt, ne pa sinonim za to zakraselo planoto (str. 115). V Savinjski dolini ni več kot 100 m prodne nasutine (str. 236), temveč je vsaj petkrat tanjša. Ribniki v Mozirju, Preserjah in Šmatevžu so v knjigi preimenovani v jezera; izostala pa je navedba ribnika v Vrbjah, ki je največji v Posavinju. Večkrat je zapisano, da sta Letuška in Podvinska Struga potoka; dejansko sta mlinščici ob Savinji. Bukovnik kot najvišji kmečki dom pri nas je na višini 1327 m in ne 1317 m (str. 290). Višino Ojstrice je treba znižati od 2530 na 2350 m (str. 140). Turistična kraška jama Pekel je v Zalogu pri Šempetru in ne v Podlogu v Savinjski dolini.

Med arheološkimi najdišči ni Apnarjeve jame na Kotečniku (772 m) nad Libo-

jami, ki je bila zatočišče neandertalskih lovcev in nabiralcev. Med kulturnimi in izobraževalnimi ustanovami pogrešamo Kulturni center Laško ter občinske matične knjižnice v Laškem, Konjicah in v Šentjurju. K seznamu muzejev je treba dodati paleolitsko zbirko pri Firštu v Solčavi in Valentinčičevo zbirko, ki je v Laškem dvorcu. Pregled značilnih jedi se je omejil zgolj na južno Pohorje in Zgornjo Savinjsko dolino (str. 134–135). V pregledu kmetijstva je izostala Srednja vrtnarska, kmetijska in gošpodinjska šola v Medlogu pri Celju (str. 141).

Pomanjkljiv in nezanesljiv je pregled industrializacije. Bombažna predilnica v Preboldu je začela obratovati 1842 in ne v 30. letih 19. stoletja (str. 132). Petrovče nimajo keramične industrije (str. 133), Šmartno ob Paki pa ne obrata tovarne Gorenje (str. 246), ki pa je v sosednjem kraju Gorenje (str. 247). Začetek pivovarstva v Laškem ni usklajen in nastopa z dvema letnicama (1817 na str. 150 in leto 1825 na str. 180).

Kljub vsem tem obrobni in drugim pripombam pa sem prepričan, da bo knjiga koristno služila svojemu namenu. V njej je zbrano obilo dragocenega in temeljnega gradiva in predstavljena so vse glavne pokrajinske značilnosti in posebnosti Posavinja. Zato vodnik ni namenjen samo turistu, obiskovalcu in popotniku, temveč tudi slehernemu domačinu in rojaku, ki ju zanima, bogati in privablja njun domači kraj.

Milan Natek

Gorjanci — Dolenjski zbornik 1997

Novo mesto 1997: Zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine,
309 strani, ISBN 0417-9137

Dolenjski zbornik je to pot posvečen naravni in kulturni dediščini Gorjancev in prizadevanjem za razglasitev tega območja za krajinski park.

V zborniku je kar 30 prispevkov. Zajemajo vse, od naravoslovnih raziskav tal, sesalcev, ptičev, raziskav peloda in gozdov do geografsko-demografskih značilnosti, arheoloških raziskav in opisov sakralne dediščine in arhivskega gradiva. Predstavljena so naselja in značilne domačije, zgodovina gradov, kjer žal pogrešamo karto, zgodovina glažut in gozdnih železnic, skratka zanimivo branje za vsakogar, ki te kraje pozna ali jih želi spoznavati.

Zbornik je tudi spodbuda za tiste, ki odločajo o razglasitvi območja za varovano ozemlje. Sosedje Hrvatje so že sprejeli osnutek zakona o zavarovanju Žužemberka in Samoborskega gorja, pišeta urednika zbornika Marinka Dražumerič in Andrej Hudoklin. V Zborniku je tudi nekaj prispevkov hrvaških avtorjev, ki jih je v slovenščino prevedel J. Sever.

Žal tovrstne publikacije nimajo dovolj bralcev, saj je naklada le 1500 izvodov. Bo to dovolj, da publikacija pride vsaj v vse domoznanske knjižnice?

Dušan Novak